

LIETUVIŲ KALBA IR LITERATŪRA

Valstybinio brandos egzamino II dalies užduotis. Bendrasis kursas
Pagrindinė sesija

2025 m. birželio 4 d.

Trukmė – 4 val. (240 min.)

NURODYMAI

1. Gavę užduoties sąsiuvinį ir atsakymų lapą, patikrinkite, ar juose nėra aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
2. **Atsakymų lape įrašykite savo identifikavimo kodą, grupę ir vietą (eilės numerį protokole) ir pasirašykite.**
3. Užduoties sąsiuvinyje jums pateiktos dvi grožinio teksto interpretavimo ir dvi probleminio klausimo pagal pateiktą grožinį tekstą svarstymo, remiantis kultūrine patirtimi, užduotys. Pasirinkite **vieną** užduotį ir sukurkite tekstą.
4. Užduoties sąsiuvinio viduryje yra juodraštis. Kad būtų patogiau atlikti užduotį, juodraštį galite išplėsti iš užduoties sąsiuvinio.
5. Per egzaminą galite rašyti juodai arba mėlynai rašančiu tušinuku, pieštuku, naudotis trintuku. Galite naudotis žodynais ir elektronine lietuvių kalbos ir literatūros chrestomatija.
6. Juodraštis nebus tikrinamas. Pasilikite pakankamai laiko tekstui perrašyti į atsakymų lapą, jeigu pirmiausia rašote juodraštyje. **Vertintojams bus pateikiamas tik atsakymų lapas!**
7. **Atsakymų lape** rašykite **tik juodai arba mėlynai** rašančiu tušinuku aiškiai ir įskaitomai. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima. Jeigu suklydote, klaidą aiškiai ištaisykite (nubraukite, įrašykite, įterpkite ir pan.).
8. Atsakymų lape pažymėkite pasirinktos užduoties numerį ir nurodytoje vietoje užrašykite pavadinimą.
9. Parašykite ne mažiau kaip 400 žodžių apimties tekstą, kaip nurodyta Kalbų valstybinių brandos egzaminų užduočių apraše.
10. Parašę tekstą, suskaičiuokite žodžius ir parašėje nurodykite minimalaus žodžių skaičiaus (400 žodžių) ribą. Už trūkstamą teksto apimtį vertinant bus atimami taškai.
11. Saugokite atsakymų lapą (neįplėškite ir nesulamdykite). Sugadintuose lapuose atlikta užduotis nebus vertinama.
12. Užduotyje neturi būti užrašų ar kitokių ženklų, kurie leistų atpažinti darbo autorių (pavyzdžiui, vardo, pavardės, mokyklos ir pan.).
13. Prieš atiduodami atsakymų lapą, dar kartą patikrinkite: ar nepalikote klaidų, ar pažymėjote pasirinktos užduoties numerį.
14. Pasibaigus egzaminui, užduoties sąsiuvinį su juodraščiu galite pasiimti.
Linkime sėkmės!

GROŽINIO TEKSTO INTERPRETAVIMAS

1. Pateikite poemos ištraukos interpretaciją. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – žmogaus ir gamtos paralelė.

Nukreipiamieji klausimai

1. Į kokius augalų gyvenimo etapus atkreipia dėmesį Luras?
2. Apie kokią paukščių gyvenimo kaitą kalba Luras?
3. Kokiomis raiškos priemonėmis atskleidžiamas žmogaus gyvenimo laikinumas?
4. Kokias išvadas daro Luras, lygindamas augalų, paukščių ir žmonių gyvenimus?

Kristijonas Donelaitis

Metai

Vasaros darbai

(Ištrauka)

„Rods, – tarė Luras, ant kumpos lazdos pasirėmęs, –
 Dievui būk garbė! sveiki pavasarį baigiam
 Ir visi drūti pargrižtant vasarą matom.
 Vei!¹ kaip vėl aukštyn saulelė kopti paliovė
 Ir, aukščiau savo žerintį nuritusi ratą,
 Ant dangaus išgaidryto sėdėdama žaidžia.
 Vei! kaip jos skaistums, kūrendams žiburį karštą,
 Žemės vainikus pamaži jau pradeda vytyt²
 Ir grožybes jų puikias su pašaru maišo.
 Ak! kaip tūla³ mūsų žolelių taip nusirėdė,
 Kad nei boba jau didei sukrošusi kumpso.
 O kiek jų darže žmogaus ranka nusiskynė
 Ir, grožybėms jų margoms trumpai pasidžiaugus,
 Jaugi suvytusias ir nederingas išmetė laukan.

Bet taip ir paukšteliams mūs linksmiems pasidarė.

Ką gegužė pakukavo, ką lakštingala suokė
 Ir ką vieversiai poroms lakstydami žaidė, –
 Tai jau baigias vis ar jau visai pasiliovė.
 Daug gyvų daiktų, kurie lizde prasidėjo,
 Tėvą su moma prastoję penisi patys
 Ir dainas savo tėvų atkartodami čypsi.
 Taip trumpam čėse nei naujas sviets pasidarė.

¹ Vei – štai.

² Vytyt – vytinti.

³ Tūla – dažna, ne viena.

Tokius aš dyvus⁴ kaip sens žmogus pamatydamas
 Irgi dūsaudams iš širdies, tuo šūkteriu graudžiai:
 „Ak! tarius, kaip visai niekings mūsų veikalas⁵ amžio.
 Mes silpni daiktai, kaip švents mums praneša Dovyds,
 Nei žolelės ant laukų dar augdami žydime.
 Kožnas viens žmogus užgimdams pumpurui lygus,
 Iš kurio žiedelis jo pirmiaus išsilukštin,
 Ik po tam jis, peržydėjęs ir nusirėdęs,
 Užaugin vaisius ir amžį savo pabaigia.
 Taip, iš viso taip, ir mums, biedniems, pasidaro.

Mes (taip pons, kaip burs), lopšįj verkšlėdami biedžiai,
 Amžio būsiančio tikt blogą pumpurą rodom.
 O paskui, kad čėsas⁶ jau žydėti pareina,
 Štai viens, kaip ponatis poniškai šokinėdams,
 O kits, būriškai kaip būrvaikis bėginėdams,
 Jaunas savo dienas glūpai gaišydami lošta⁷.
 Bet štai! kad ūsai pirmi jau pradeda želti,
 Ir kad darbus jau sunkokus reikia nutverti,
 Ai! kur dingsta glūps ir vaikiškas šokinėjims.
 O kiek syk, linksmi šokinėjant ir besispardant,
 Giltinė su rauplėms piktoms atšokusi smaugia
 Ar su karštlige dar tikt macką⁸ pasuka biedžių.
 Bet ir klapams⁹, ir mergoms ji gatavą¹⁰ dalgį
 Aštrina vis ir, jauno jų n'atbodama¹¹ veido,
 Kisteria taip akiai, kad kasos irgi kepurės
 Su grožybėmis visoms į nieką pavirsta.
 Taigi matai, kaip žmogiškas trumpintelis amžis
 Žydinčioms ir krintančioms prilįsta žolelėms.“

(Kristijonas Donelaitis, „Metai“, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2013)

⁴ Dyvas – stebuklas, keistenybė.

⁵ Veikalas – čia veikla, darbas, užsiėmimas, reikalas.

⁶ Čėsas – laikas, metas.

⁷ Lošti – čia žaisti, išdykauoti, šėlti.

⁸ Mackas – mažas.

⁹ Klapas – bernas, vaikinai.

¹⁰ Gatavas – baigtas, padarytas.

¹¹ Atboti (sl.) – kreipti dėmesį, paisyti; n'atboti – nekreipti dėmesio, nepaisyti.

2. Pateikite novelės interpretaciją. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – motinystės galia.**Nukreipiamieji klausimai**

1. Kuo neįprasta veiksmo pradžios situacija?
2. Kokia motinos ramybės ir stiprybės paslaptis?
3. Kokios kaimiškojo gyvenimo detalės minimos novelėje ir kaip vaizduojamas miestas?
4. Kokios raiškos priemonės atskleidžia pasakotojo savijautą?

Bronius Radzevičius
Motinos apsilankymas

Aš ėjau gatvę, vedančią į stotį, tačiau ėjau, rodos, visai ne stotin, tikriausiai norėjau užsukti kur į kavinę, o gal šiaip vaikščiojau, kai pamačiau pačiu gatvės viduriu einančią moterį, apsikrovusią nešuliais. Sulinkusi, po kojom įbedusi žvilgsnį, viena ranka įsikibusi į aptrintą lagaminą, kita – į nešulėlį baltoje gėlėtoje skarelėje. Ji ėjo skubiu kaimietės žingsniu, nesižvalgydama į šalį, tarsi gerai žinotų, kur eina. Prisiartinę apstulbau: tai buvo mano motina. Kaip ji čia atsirado ir eina pačiu gatvės viduriu, nekreipdama jokio dėmesio į aplinkinių žvilgsnius? Sutrikęs apsižvalgiau. Gatvė buvo visai tuščia, sankryžoje, kur visuomet stovėdavo milicininkas¹², ir ten buvo tuščia, pravažiavo vienas kitas troleibusas, bet jie pasukdavo šalin ir kaip niekur nieko važiuodavo toliau, o ji, nieko nepaisydama, ėjo gatvės viduriu, tarsi eitų lauku. Aš pripuoliau prie jos, paėmiau ryšulius, nusivedžiau ant šaligatvio ir apstulbęs žiūrėjau jai į veidą. Tačiau ji visai nenustebo, manė čia pamačiusi. O man nedavė ramybės klausimas, kaip ji pateko į šį miestą, kur ėjo – ir taip keista, pačiu gatvės viduriu. Aš šiam mieste jau seniai gyvenu, tiesa, nedaug tepasiečiau, bet vaikščioti gatvėmis tai išmokau. Čia aš jau viską žinau, visus užkampius...

Tikriausiai motina atvažiavo pas mane, juk aš taip seniai jai berašiau. Betgi kaip galėjo ji važiuoti į tokį didelį miestą, nežinodama mano adreso?

Aš stovėjau priešais ir negalėjau praverti lūpų iš nustebimo. Čia, tokiam mieste, ne taip lengva susitikti. Ką ji būtų dariusi, jeigu ne toks atsitiktinumas? Ir visai neatrodė, kad mama juo džiaugtų. Ji buvo tarsi įsižeidusi, ir mes ėjome link mano namų tylėdami. Aš atsisagsčiau švarko atlapus, kaip tyčia buvau gerai apsirengęs, ir kaukšėjau greta, išdidžiai rodydamas, kur reikia pasukti, tarsi sakydamas: „Aš čia esu laimingas, visagalis ir viską žinau.“

Kai apsilankydavau namuos, visuomet stengdavausi nuslėpti, jog mieste man ne per daug gerai sekasi, jog ten aš skurstu ir baigiu sugadinti sveikatą. Dabar, užkluptas netikėtai, galėjau išduoti šią paslaptį, o juk labai nenorėjau, kad mama žinotų, jog man nesiseka. Todėl dabar, kai mes taip susitikome ir aš kaip tyčia buvau gerai apsirengęs, ėjau šaligatviu, ne taip kaip ji, galvojau, kad atrodo neblogai ir tikriausiai sukeliu jai įspūdį, jog man viskas sekasi.

Bet motina tarsi pabrėžtinai ignoravo blogai paslėptą mano pasididžiavimą, jog esu šio miesto gyventojas ir bent žinau, kad reikia vaikščioti šaligatviais, o ne gatvės viduriu. O gal ji ir permatė mane kiurais, nes, tarsi atsiliepdama į mano mintis, atsakė:

¹² Milicininkas – policininkas.

– Tu gi negalėjai apsilankyti... ir neparašei...

Dabar aš supratau, kodėl ji taip narsiai, su ryšuliais traukė gatvės viduriu. Tai buvo priekaištas man ir visam miestui, kuris pasiglemžė jos sūnų. Bet iš kur ji galėjo žinoti, kad mane čia sutiks, kaip ji ryžosi kelionei į šį didelį miestą, kuriame niekad nebuvo, o dabar gatvės viduriu ėjo rami, tvirtu kaimišku žingsniu, tarsi žinotų kur, tarsi eitų laukais perkelti karvės ar pakviesti tėvo pietų, – to aš niekaip negalėjau suprasti.

Pasiekėme mano kambarį, užkopėme laiptais. Už lango gaudė miestas, sužibo tūkstančiai žiburių, ji buvo didžiuliam mieste, kokio nebuvo mačiosi, bet niekas čia jos nestebino, nieko ji neklausinėjo manęs, tarsi viską žinotų ir suprastų. Tik prijuoste nušluostė mažą poliruotą stalą, užtiesė drobinę staltiesę, išdėliojo produktus – sviestą, sūrį ir atsisdėjo ant kėdės. Aš mačiau jos sudiržusias rankas, kurios ilsėjosi ant stalo kaip rakandai, ir glosčiau delnu šiurkšnią lininę staltiesę, nesiryždamas paklausti, ką ji būtų dariusi, jei atsitiktinai nebūtų sutikusi manęs. Man kažkodėl atrodė, kad ji ne pas mane važiavo. Aš sėdėjau suglumęs ir nedrįsau prisiliesti jos keptos duonos. Laukiau, kad ji man priekaištaus ar bent paaiškins šios keistos kelionės tikslą. Bet ji atlaidžiai kaip visuomet tepasakė:

– Valgyk.

Tačiau valgyti aš negalėjau. Nenuryjamas kąsnis sustojo gerklėj, ir mano galva nusviro jai ant peties. Ji švelniai atstūmė mane.

– Valgyk, – pakartojo.

Motinos žvilgsnis klaidžiojo po mano tuščią kambarį. Tik dabar ji priėjo prie lango, jos žvilgsnį pasitiko baltos ir rausvos šviesos. Jos buvo ne mažiau tolimos ir paslaptingos kaip žvaigždės, gal dar tolimesnės už žvaigždes, nes ji greit nūsuko.

– Valgyk, – pakartojo, bet dabar aš jau visai negalėjau nuryti gerklėj sustojusio kąsnio, ir nežinia, ar kada nurysiu.

(Bronius Radzevičius, „Link Debesijos“, Vilnius: Vaga, 1984)

**PROBLEMINIO KLAUSIMO PAGAL PATEIKTĄ GROŽINĮ TEKSTĄ SVARSTYMAS,
REMIANTIS KULTŪRINE PATIRTIMI**

1. Remdamiesi eilėraščiu ir kultūrine patirtimi, pasvarstykite klausimu „Iš kur semtis dvasios stiprybės?“

Nukreipiamieji klausimai

1. Kada ir kodėl žmogus ieško dvasinės atramos?
2. Kokia istorinė situacija skatina lyrinį subjektą atsigręžti į Tėvynės praeitį?
3. Ką reiškia lyrinio subjekto kalbėjimas „mes“ vardu?
4. Kokie žmogaus veiksmai rodo jo dvasios stiprybę?

Diana Glemžaitė¹
Mes mokėsime numirt

Mes mokėsime numirt, jei Tėvynė aukos reikalauja.
Nesuriš mūsų' gretų nieks vergovės pikta grandine.
Neišmokom sulinkt prieš ateivių įstatymą naują:
Savo brolių parduot – dar visi neišmokome, ne!

Kraštą ginsime šį, kaip senovėje protėviai gynė,
Balsą žemės gimtos išnešioję giliausiai širdy.
Nors laukai ir keliai pavergtųjų dejone nutvinę,
Kur klausysies – aplink svetimųjų žingsnius tegirdi.

O juk bus dar diena, kai pro vėliavų plazdanti mišką
Baltas vytis pakils ir padangėj aukštoj suspindės!
Mūsų kraujas giedos pro gimtinės velėną ištryškęs,
Ir ant kapo nykaus šviesios taurės lelijų žydės.

Pardundės traukiniai, išsivežę jaunatvišką dalią,
Visi monai² išdils tarsi pjautuvas dyla delčios.
Grįžę mūsų tėvai, mūsų sesės iš Komi³, Uralo,
Atsiklaupę čionai, verkdami gimtą žemę bučiuos.

Mes mokėsime numirt ne už svetimą mintį ar žodį,
Ne už tuos, kurie skriaus, dengdami viską melo tamsa.
Tik už rytą, kuris laisvės saulę didingą parodys –
Mes mokėsime numirt giedriu veidu ir tvirta dvasia.

1949, rugpjūtis

(Diana Glemžaitė, „Mes mokėsime numirt“, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994)

¹ Diana Glemžaitė (1925–1949) – Lietuvos antisovietinio pasipriešinimo partizanė, poetė.

² Monai – šmėklos, vaiduokliai.

³ Komi – Komijos Respublika Sovietų Sąjungoje.

2. Remdamiesi romano ištrauka ir kultūrine patirtimi, pasvarstykite klausimu „Ar meilė keičia žmogų?“

Nukreipiamieji klausimai

1. Kodėl žmogaus gyvenime svarbi meilė?
2. Kuo panašūs ir kuo skirtingi Vasaris ir Auksė?
3. Kaip Vasario gyvenimą ir kūrybą keičia jo jausmai Aukse?
4. Kodėl mylint svarbu dalytis mintimis ir idėjomis?

Vincas Mykolaitis-Putinas

Altorių šešėly

(Ištrauka)

Kiekvienas pasimatymas su Aukse jį nuostabiai atgaivindavo. Auksė būdavo visados gerai nusiteikusi ar bent tokia stengdavosi būti, į viską žiūrėjo optimistiškai, galvojo ir jautė tiesiogiai, sveikai, natūraliai. Jai nepatikdavo, kai Vasaris būdavo susikrimtęs, visu kuo nepatenkintas, pasyvus, apsiblausęs.

– Na, žinai, – sakydavo ji, – jei tu su šitokia mina pasirodytum Amerikoje, atkreiptum į save visų dėmesį. Vaikai tave apmėtytų pagaliais, o polismenai⁴ įtartų, kad buvai pasigėręs. Kas gi yra?

Vasariui nuo šito vaizdo jau darydavosi linksmiau, bet jis dar bandydavo priešintis.

– Žinoma, tavo Amerikoje visi kaip idiotai amžinai išsišiepę, tartum gyvenime nebūtų dėl ko rūpintis.

– Rūpintis, be abejo, yra dėl ko, – sutikdavo Auksė, – bet kas negera, reikia taisyti, reformuoti. Kiekviena pastanga nugalėti bloga tegali kilti tik iš optimizmo. Sielvartais ir susikrimtimais niekas nieko nepataisė.

Jiedu neva ginčydavosi toliau, bet Vasaris oponuodavo tik taip sau, dėl paties ginčo, nes ir pats gilumoj taip manydavo, kaip ji. Bet jam buvo reikalinga, kad tas mintis išreikštų kas kitas, ypač Auksė. Jos tuomet kažkaip objektyvuodavosi, ryškėdavo ir tapdavo nesugriaunamai įtikinamos.

Auksė dažnai puldavo ne tik jo niaurius nusiteikimus, bet ir tą pesimizmą, ir tą rafinuotą dekadentišką⁵ simbolizmą, kuriuo buvo pagrįsta visa vėlyvesnioji jo lyrika.

– Žinai ką? – sakydavo jam, paskaičius kokį jo eilėraštį, – tai labai gražu, stipru, įspūdinga, meniška, kūrybiška – ką nori, bet nenatūralu. Na, kas dabar, mūsų laikais, laužys sau galvą įspėti šitas metaforas, gaudys šitą miglotą prasmę ir skendės šitose nesuvokiamose nuotaikose? Prisipažink, kad nesi matęs nei šitokios gamtos, nei šitokių reginių, niekam nesi kalbėjęs tokių žodžių, o gal nepatyręs nei tokių jausmų, nei išgyvenimų.

– Žinoma, tai poetinės priemonės, – atsakydavo Vasaris.

– Priemonės – kam?

– Kaip kam? Kūrybai, poezijai, pasaulėvaizdžiui, jei nori...

Ji skeptiška grimasa klausydavo jo išvedžiojimų arba nutraukdavo:

– Niekai!.. Man atrodo, kad tos priemonės ir pasilieka priemonėm. Priemonės, priemonėm... Aš manau, kad poezijos priemonė turi būti paprastas žodis su jo kasdiene prasme. O poetas turėtų matyti gamtą, daiktus, žmones tokius, kokie jie yra, kokius mes visi matome.

⁴ Polismenai – policijos pareigūnai.

⁵ Dekadentiškas – čia pasenęs, atgyvenęs.

Šituose ginčiuose nieko nauja Vasaris neišgirdavo. Tokią kritiką jis buvo girdėjęs ir skaitęs daug geriau išreikštą ir stipriau motyvuotą. Bet, keistas dalykas, ta kitur girdėta ir skaityta kritika jo neįtikindavo, o Aukšės žodžiai nejučiom jį paveikdavo. Iš tiesų gi paveikdavo ne žodžiai, bet ji pati savo asmeniu, savo artumu ir tais jausmais, kurie pamažu kerojosi abiejų širdyse.

Stiprėjant judviejų santykiams, Vasariui vis dažniau pasivaidendavo kažkokio naujo gyvenimo viltis, kuri jį skatino nepasiduoti, neapsiprasti esamoj būklėj, o ieškoti išsivadavimo. Jo būklė buvo daugiopai dvilypė, komplikuota, supainiota, suraizgyta, slegianti ir tvanki. Tad ir kūryboje jis tegalėjo reikštis daugiaprasmiai simboliais, miglotais vaizdais ir nuotaikom. Bet pamildamas Aukšę jis stiprėjo savo viduj, telkėsi į vienybę, ir jam nušvisdavo viltis, kad ir jo būklė dar gal išsipainios, kad ir jis dar gyvens natūraliu gyvenimu, nevengdamas rodytis kas esąs, nieškodamas nė kitur paslėptų prasmų.

Įsigalint šiai nuovokai, atėjo galas ir jo simbolistinei poezijai. Pamažu jis ėmė stebėti gamtą, atsipalaiduodamas nuo savo asmeniškų išgyvenimų, nuotaikų ir subjektyvių prasmų. Tuomet jis pamatė, kad gamta yra nuostabiai graži ir įvairi, kad ji gyvena savo atskirą gyvenimą, kurį būtų neprotinga jungti su savo paties liūdesiais ir džiaugsmiais.

Įgudęs objektyvuoti gamtą ir stebėti jos reiškinius, Vasaris ėmė ieškoti taip pat objektyvių ir paprastų žodžių savo naujai poezijai kurti. Kartais jis rasdavo jų liaudies dainoj, bet dažniau jie patys gimdavo jame, kai jis savo vaizduotėj kontempliuodavo⁶ kokį giliai į jo sielą įsmigusį reiškinį.

Kartą jis paskaitė Auksei vieną tokį paprastais žodžiais parašytą eilėraštį. Jos džiaugsmui nebuvo galo.

– Štai kur poezija! – kartojo ji kelintą kartą. – Čia ir vaikas supras, kad gražu. Natūralu, paprasta ir kartu turininga!

Tokiu būdu Aukšė vis daugiau įsipindavo į visas geresniasias jo pastangas. Iš prigimties jis buvo užsidaręs ir net su ja nenorom savo mintim ir sumanymais dalindavosi. Bet jam buvo malonu patirti, kad ji stengiasi jį įspėti, suprasti, pažinti. Jis jau nebesijausdavo vienišas atsiskyrėlis. Stiprindamas savy tą nuovoką, jis pasiryždavo Aukšę galutinai sau laimėti. Kaip tai turės įvykti, kokiom formom turės nusistoti judviejų santykiai, jis tuomet dar nežinojo. Vis dėlto jo gyvenimas pradėjo krypti aiškiai nauja linkme.

(Vincas Mykolaitis-Putinas, „Altorių šešėly“, Vilnius: Alma littera, 2011)

⁶ Kontempliuoti – susikaupus apmąstyti, svarstyti.